

Arkadiusz Sadza

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0002-8238-6255

arkadiusz.sadza@mail.umcs.pl

Immunitet materialny sędziego a środki oddziaływania wychowawczego

Wprowadzenie

Od czasu wejścia w życie ustaw z dnia 10 lipca 2015 r.¹ oraz z dnia 11 maja 2017 r.² immunitet materialny sędziego sądu powszechnego³, obejmujący jedynie dyscyplinarną odpowiedzialność sędziego za wykroczenia⁴, ma nowy kształt i zakres. W aktualnym stanie prawnym sędzia może bowiem wyłączyć swoją odpowiedzialność dyscyplinarną za wykroczenie⁵ z rozdziału XI Kodek-

¹ Mowa o ustawie z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora, ustawy o ochronie danych osobowych, ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1309).

² Mowa o ustawie z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1139), w której doprecyzowano, że wyrażenie zgody na poniesienie odpowiedzialności karnej przez sędziego za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji wyłącza jego odpowiedzialność dyscyplinarną.

³ W nauce wskazuje się, że w art. 81 p.u.s.p., dotyczącym odpowiedzialności sędziego za wykroczenia, przewidziano immunitet materialny sędziego – zob. np. A. Korzeniewska-Lasota, M. Lasota, *Odpowiedzialność sędziego za wykroczenia*, „Studia Prawnoustrojowe” 2010, nr 11, s. 276; G. Bogdan, [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Nauka o przestępstwie. Wyłączenie i ograniczenie odpowiedzialności karnej*, seria: System Prawa Karnego, t. 4, Warszawa 2016, s. 870, 879; B. Kolecki, [w:] I. Hayduk-Hawrylak, B. Kolecki, A. Wleklińska, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 81, Nb 4.

⁴ Odpowiedzialność sędziego za wykroczenia była objęta immunitetem materialnym nie tylko na gruncie aktualnie obowiązujących przepisów, ale już na gruncie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. Zob. W. Kozielewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016, s. 154.

⁵ W literaturze wyrażono pogląd, że wyłączenie to dotyczy tylko odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie, ale już nie ewentualnej odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienie godności urzędu. Tak: A. Roch, *Odpowiedzialność sędziego i prokuratora za wykroczenia*,

su wykroczeń⁶, tj. za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, wyrażając zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej poprzez przyjęcie mandatu karnego albo uiszczenie grzywny w przypadku ukarania mandatem karnym zaocznym⁷ (art. 81 § 2–4 p.u.s.p.⁸). Regulacja ta jest reakcją na podnoszone od pewnego już czasu zastrzeżenia⁹, że odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego za wykroczenie może powodować dla niego sankcje o wiele surowsze niż dla obywatela niebędącego sędzią¹⁰. Skutki ukarania za wykroczenie w postępowaniu dyscyplinarnym mogą być bowiem dla sędziego znacznie bardziej dotkliwe niż uiszczenie grzywny nałożonej mandatem karnym¹¹, jeżeli weźmiemy pod uwagę np. potencjalne konsekwencje finansowe w postaci czasowego wstrzymania możliwości uzyskania wynagrodzenia ustalanego według wyższej stawki awansowej¹².

Zmiana przepisów dokonana ustawami z 10 lipca 2015 r. i 11 maja 2017 r. łagodzi zakres potencjalnych niedogodności, jakie w poprzednim stanie prawnym mogły spotykać sędziów popełniających wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (tzw. wykroczenia drogowe¹³). Mimo tego, nie została ona przyjęta z aprobatą w literaturze, gdzie podniesiono, że nowe regulacje są niezgodne z Konstytucją RP¹⁴, w której – w przeciwieństwie

„Prokuratura i Prawo” 2020, nr 9, s. 47. Co do odpowiedzialności prokuratora zob. T. Janeczek, A. Roch, *Odpowiedzialność karna, odpowiedzialność za wykroczenia oraz zawieszenie w czynnościach prokuratora w świetle Prawa o prokuraturze*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 4, s. 141. Stanowisko to wydaje się kontrowersyjne. Należy jednak odnotować, że w doktrynie prawa konstytucyjnego wskazuje się, że możliwe jest równoległe ponoszenie odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz karnoadministracyjnej lub karnej – zob. M. Zubik, M. Wiącek, „O spornych zagadnieniach z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Konstytucyjnego” – polemika, „Przegląd Sejmowy” 2007, nr 3, s. 70.

⁶ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2008), dalej jako k.w.

⁷ Art. 98 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 457 z późn. zm.), dalej jako k.p.s.w.

⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 2072 z późn. zm.), dalej jako p.u.s.p.

⁹ Zob. np. wyrok SN z 18 lutego 2009 r., sygn. akt SNO 6/09, OSNSD 2009, nr 1, poz. 29.

¹⁰ W literaturze zwrócono uwagę, że w przeszłości skutki te skłaniały sędziów nawet do tego, by nie ujawniali oni właściwemu organowi swojego statusu. Wskazywał na to W. Kozielowicz, op. cit., s. 154, dodając słusznie, że zachowanie takie należało traktować jako przewinienie dyscyplinarne.

¹¹ K. Klugiewicz, *Jeszcze kilka słów o immunitacie sędziowskim – uwagi na marginesie postanowienia SN z 15.3.2011 r. (WZ 8/11)*, „Kwartalnik KSSiP” 2012, z. 1, s. 42.

¹² M. Strączyński, *Konstytucyjne i ustawowe prawa oraz obowiązki sędziów*, [w:] R. Piotrowski (red.), *Pozycja ustrojowa sędziego*, Warszawa 2015, s. 211, wskazywał, że „mandat” dla sędziego za wykroczenie może wynosić ponad sto tysięcy złotych, biorąc pod uwagę straty płacowe na wszystkich stawkach awansowych.

¹³ Takiego sformułowania używa np. P. Rybicki, *Problem zgodności z Konstytucją RP regulacji umożliwiającej zrzeczenie się immunitetu przez sędziego popełniającego wykroczenie drogowe*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne” 2017, nr 17(2).

¹⁴ Zob. np. M. Królikowski, *Sędziowski immunitet: Przedwyborczy bubel, czyli sędzia incognito*, „Rzeczpospolita” z 7 listopada 2015 r., <https://www.rp.pl> (data dostępu: 16.08.2021).

np. do immunitetu posła lub senatora¹⁵ – nie przewidziano możliwości zrzeczenia się przez sędziego posiadanego immunitetu¹⁶. Wskazywano również, że fakt, iż nowe przepisy nie dotyczą wszystkich sędziów, a tylko sędziów sądów powszechnych (i odpowiednio sędziów wojewódzkich sądów administracyjnych), sprawia, że mogą być one niezgodne z konstytucyjną zasadą równości¹⁷. Zwrócono też uwagę, że regulacje te nie uwzględniają publicznoprawnego charakteru immunitetu sędziowskiego oraz funkcji, jaką immunitet ten spełnia¹⁸ – immunitetu niewątpliwie nie można bowiem uznawać za „przywilej nieodpowiedzialności”¹⁹ i indywidualne uprawnienie sędziego²⁰, którego można byłoby się zrzec, ale należy traktować go w kategoriach instrumentu ochrony statusu sędziego²¹, będącego gwarancją jego niezawisłości²², który przede wszystkim ma za zadanie zapewniać prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości²³.

Podniesione w nauce zastrzeżenia w stosunku do nowych przepisów – nawet mimo że częściowo straciły już na aktualności wskutek zmian treści przepisów regulujących status sędziów Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego²⁴ – są bardzo poważne. Zmiany wprowadzone ustawami z 10 lipca 2015 r. i 11 maja 2017 r. zdają się wprawdzie cieszyć pozytywnym

¹⁵ Na temat tego, że w przeciwieństwie do immunitetu parlamentarzysty Konstytucja RP nie przewiduje możliwości zrzeczenia się posiadanego immunitetu przez sędziego, zob. np. M. Mistygacz, *Immunitet sędziowski w sprawach karnych na tle procesu delegitymizacji Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4, s. 142–143.

¹⁶ Zob. np. M. Królikowski, op. cit.

¹⁷ P. Rybicki, op. cit., s. 88–89.

¹⁸ Ibidem, s. 87, 89.

¹⁹ A. Łazarska, *Niezawisłość sędziowska i jej gwarancje w procesie cywilnym*, Warszawa 2018, s. 503.

²⁰ Zob. W. Sawczyn, *Czy sędzia sądu administracyjnego podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej w szkole wyższej?*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2013, nr 5, s. 39.

²¹ Tak np. K. Kozłowski, *Immunitet sędziowski wobec instytucji odpowiedzialności lustracyjnej – szkic konstytucyjnoprawny*, „Państwo i Prawo” 2016, nr 6, s. 48.

²² Zob. A. Łazarska, op. cit., s. 503. Zob. również np. K. Filipek, *Gwarancje niezawisłości sędziowskiej sędziów sądów powszechnych*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2006, nr 13, s. 15–16; W. Sawczyn, op. cit., s. 40.

²³ Zob. B. Nita, *Uchylenie immunitetu sędziowskiego (aspekty konstytucyjne)*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 7, s. 44. Zob. także np. uwagi M. Królikowskiego, op. cit., który uzasadniając tezę, że immunitet służy zapewnieniu społeczeństwu prawa do niezależnego sądu podaje hipotetyczny przykład sytuacji, w której sędzia jest „nękany” mandatami za nieistniejące wykroczenia przez służby podległe politykowi, którego sprawę sędzia prowadzi. Immunitet materialny sędziego służy właśnie wyeliminowaniu takich przypadków, uniemożliwiając próby wywierania tego rodzaju nacisków na sędziów prowadzących konkretne postępowania.

²⁴ W zakresie odpowiedzialności sędziów Sądu Najwyższego za wykroczenia podobne normy znalazły się w treści art. 72 § 4–5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r., poz. 154). Przepisy te znajdują aktualnie zastosowanie również do odpowiedzialności sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z mocy art. 49 § 1 ustawy z 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2021 r., poz. 137).

odbiorem społecznym²⁵, zaprezentowane w literaturze argumenty co najmniej podają jednak w wątpliwość kwestię relacji nowych uregulowań wobec przepisów ustawy zasadniczej. Kwestia zgodności przepisów regulujących odpowiedzialność sędziego za wykroczenia z Konstytucją RP – interesująca od strony teoretycznej i równie doniosła dla praktyki – niewątpliwie zasługuje na to, by być przedmiotem dalszych, pogłębionych badań naukowych. W literaturze wyrażane są wszak również głosy odpierające zarzuty braku zgodności nowych przepisów z ustawą zasadniczą²⁶.

Niniejsza wypowiedź nie ma jednak na celu analizy tego relatywnie skomplikowanego zagadnienia, ale rozważenie nieco innej kwestii pojawiającej się przy wykładni przepisów uchwalonych wymienionymi ustawami z 10 lipca 2015 r. i 11 maja 2017 r., która stosunkowo rzadko bywa przedmiotem szczegółowych dociekań naukowych²⁷. Sprowadza się ona do pytania, czy nowe rozwiązania – niezależnie od ich oceny w świetle relacji wobec przepisów Konstytucji RP – pozwalają na wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego za wykroczenie tylko w razie przyjęcia przez sędziego mandatu karnego lub zapłaty grzywny nałożonej mandatem karnym zaocznym²⁸, czy może również w przypadku zastosowania wobec niego łagodniejszych przewidzianych przez prawo form reakcji na popełnione wykroczenie²⁹. Z uwagi na to, że społeczna szkodliwość czynów wypełniających znamiona wykroczeń jest zróżnicowana³⁰, ustawodawca nie przewiduje konieczności każdorazowego karania

²⁵ Na fakt, że „wołą społeczeństwa było, żeby sędziowie płacili mandaty”, zwracał uwagę np. K. Markiewicz w wypowiedzi prasowej cytowanej przez A. Łukaszewicz, *Dyscyplinarki sędziów a wykroczenia: Albo mandat albo dyscyplinarka*, „Rzeczpospolita” z 18 stycznia 2017 r., <https://www.rp.pl> (data dostępu: 14.08.2021). Również M. Królikowski, op. cit., zwracał uwagę na przychylny odbiór opinii publicznej, z jakim spotkała się komentowana nowelizacja.

²⁶ W doktrynie prezentowane są zapatrywania odpierające zarzuty braku zgodności nowych przepisów z Konstytucją RP z wykorzystaniem argumentu, że art. 181 ustawy zasadniczej nie obejmuje swoim zakresem immunitetu materialnego sędziego i jego dyscyplinarnej odpowiedzialności za wykroczenia. Immunitet materialny sędziego sądu powszechnego został bowiem uregulowany nie w Konstytucji RP, ale w przepisach rangi ustawowej (art. 81 § 1–4 p.u.s.p.). Tak np. A. Roch, op. cit., s. 46. Tak również B. Kołecki, [w:] I. Hayduk-Hawrylak, B. Kołecki, A. Wlekińska, op. cit., art. 81, Nb 4. Również W. Kozieliński, op. cit., s. 156, zwraca uwagę, że art. 81 p.u.s.p. tylko „rozszerza zakres przedmiotowy immunitetu sędziowskiego, który przecież został ustanowiony w Konstytucji RP jako immunitet formalny”.

²⁷ Problem ten podejmuje A. Roch, op. cit., s. 47–50.

²⁸ Kara grzywny za wykroczenie (tj. za czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, za którego popełnienie sprawcy można przypisać winę – art. 1 § 1 i 2 k.w.) może być nakładana na sprawcę wykroczenia m. in. właśnie w drodze mandatu karnego (art. 2 § 2 k.p.s.w.).

²⁹ Zagadnienie to było dostrzegane również na tle przepisów dotyczących materialnego immunitetu prokuratora. Zob. T. Janeczek, A. Roch, op. cit., s. 137–140.

³⁰ Jak wskazuje J. Jakubowska-Hara, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 41, Nb 1, nie wszystkie wykroczenia są czynami o charakterze *stricto* kryminalnym, ale stanowią np. czyny spowodowane naruszeniem regulacji o charakterze porządkowym. Zob. również podobne uwagi O. Włodkowskiego, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 14, s. 765.

sprawcy wykroczenia, ale dopuszcza możliwość poprzestania na zastosowaniu wobec niego środka oddziaływania wychowawczego³¹, przybierającego postać m.in. pouczenia, zwrócenia uwagi, czy ostrzeżenia (art. 41 k.w.)³². Rozważenia wymaga zatem, czy w świetle art. 81 § 2–4 p.u.s.p. zastosowanie wobec sędziego środka oddziaływania wychowawczego w rozumieniu art. 41 k.w. także wyłącza jego odpowiedzialność dyscyplinarną za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji.

Językowa wykładnia art. 81 § 2–4 p.u.s.p.

Językowa wykładnia wskazanych art. 81 § 2–4 p.u.s.p. zdaje się skłaniać do wniosku, że sędzia może wyłączyć swoją odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnione wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji tylko wtedy, gdy przyjmie mandat karny lub zapłaci grzywnę nałożoną na niego mandatem karnym zaocznym. W przepisach tych nie ma bowiem mowy o możliwości zrzeczenia się immunitetu materialnego³³ w inny sposób, w szczególności na skutek odebrania przez sędziego pouczenia, ostrzeżenia lub zwrócenia mu uwagi w trybie art. 41 k.w. Literalnie odczytując ich treść można byłoby zatem twierdzić, że tylko przyjęcie mandatu lub uiszczenie grzywny nałożonej mandatem zaocznym sprawia, że sędzia nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie³⁴ i jej potencjalnych konsekwencji. Odpowiedzialności tej nie mogłoby wyłączyć zaś zastosowanie wobec sędziego środka oddziaływania wychowawczego.

Przy takiej interpretacji omawianych przepisów należałoby zresztą przyjąć nie tylko, że udzielenie sędziemu pouczenia lub ostrzeżenia, zwrócenie mu uwagi lub zastosowanie innego środka z art. 41 k.w. nie wyłącza jego odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie, ale również że zastosowanie w sto-

³¹ Zob. szerzej R. Krajewski, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Palestra” 2013, nr 7–8, s. 12–19.

³² Katalog środków oddziaływania wychowawczego z art. 41 k.w. jest katalogiem otwartym. Zob. np. M. Grudecki, *Kara nagany i środki oddziaływania społecznego oraz środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 7–8, s. 181; O. Włodkowski, op. cit., s. 768. Wskazując przykłady innych niż przewidziane *explicite* w art. 41 k.w. środków oddziaływania wychowawczego, w doktrynie wymienia się np. zawiadomienie zakładu pracy lub organizacji, której członkiem jest sprawca o popełnionym wykroczeniu. Zob. uwagi R. Krajewskiego, op. cit., s. 18.

³³ Zwrot ten używany jest w celu uproszczenia wyводу. W wymienionych przepisach ustawodawca nie wspomina bowiem *explicite* o zrzeczeniu się immunitetu, ale o wyłączeniu odpowiedzialności dyscyplinarnej na skutek wyrażenia przez sędziego zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej.

³⁴ Jak wskazano, według niektórych autorów przyjęcie mandatu karnego lub uiszczenie grzywny nałożonej mandatem karnym zaocznym nie wyłącza odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego za uchybienie godności urzędu. Tak A. Roch, op. cit., s. 47.

sunku do sędziego tego rodzaju środków oddziaływania wychowawczego nie jest w ogóle prawnie dopuszczalne. Stosując środek oddziaływania wychowawczego, właściwy organ przesądza wszak, że adresat zastosowanego środka popełnił konkretne wykroczenie³⁵. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego wyłącza możliwość nałożenia na sprawcę wykroczenia kary przewidzianej w Kodeksie wykroczeń³⁶, środek ten, jako instytucja prawa wykroczeń³⁷, jest jednak prawną formą reakcji na popełnione wykroczenie³⁸, której zastosowanie jest równoznaczne z poniesieniem przez sprawcę prawnej odpowiedzialności za popełniony czyn³⁹. Jeżeli zatem za wykroczenie sędziego odpowiadać miałyby jedynie dyscyplinarnie, a jedynymi wyjątkami od tej reguły miałyby być tylko przypadki wymienione *explicite* w art. 81 § 3 p.u.s.p. (przyjęcie mandatu karnego lub uiszczenie grzywny nałożonej mandatem karnym zaocznym), to zastosowanie wobec sędziego środka oddziaływania wychowawczego należałoby uznawać za niedopuszczalną ingerencję w sferę objętą jego immunitetem materialnym. Przyjmując środek z art. 41 k.w., sędzia ponosi bowiem odpowiedzialność za wykroczenie inną, aniżeli przewidziana w art. 81 § 1 p.u.s.p. odpowiedzialność dyscyplinarna⁴⁰.

Poszukując pozajęzykowych argumentów mogących wspierać powyższą wykładnię, można byłoby rozważać, czy wyłączenie możliwości stosowania środków oddziaływania wychowawczego wobec sędziów nie było celowym zabiegiem ustawodawcy, uzasadnionym przekonaniem, że zastosowanie środka z art. 41 k.w. wobec sędziego z natury rzeczy nie może stanowić adekwatnej reakcji na jego wykroczenie. Środek z art. 41 k.w., np. pouczenie lub ostrzeżenie, ma wszak posiadać walor natury wychowawczej wobec sprawcy wykro-

³⁵ Zastosowanie środka z art. 41 k.w. jest bowiem możliwe jedynie wtedy, jeżeli czyn sprawcy rzeczywiście był wykroczeniem. Zob. R. Krajewski, op. cit., s. 15, z odwołaniem do poglądu B. Kurzępy, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 166.

³⁶ Zob. R. Krajewski, op. cit., s. 17.

³⁷ Ibidem, s. 16.

³⁸ Środki oddziaływania wychowawczego uznaje się za tzw. pozakarną formę reakcji na wykroczenie. Tak np. W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 41, nb 1–2. Zob. również M. Grudecki, op. cit., s. 164.

³⁹ Środek oddziaływania wychowawczego jest zatem wyrazem reakcji na popełnione wykroczenie przy wykorzystaniu mniej dolegliwego środka, niż kara. Zob. M. Grudecki, op. cit., s. 180.

⁴⁰ Można zastanawiać się przy tym, czy – zważywszy na to, że ostateczna decyzja w kwestii zastosowania środka z art. 41 k.w. pozostawiona jest właściwemu organowi – przy wskazanej interpretacji sędziego, wobec którego zastosowano wskazany środek, popełniałby przewinienie dyscyplinarne w przypadku odstąpienia od jego ukarania i zastosowania wobec niego środka z art. 41 k.w., skoro na gruncie dawnego stanu prawnego nie budziło wątpliwości to, że sędzia popełniał delikt dyscyplinarny przyjmując mandat i unikając w ten sposób odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie (zob. np. W. Kozielowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 68). Wydaje się, że w przypadkach, w których sędzia zataiłby przed funkcjonariuszem stosującym środek z art. 41 k.w. fakt posiadania immunitetu, można byłoby konsekwentnie – przy założeniu oczywiście, że wskazana wykładnia jest właściwa – przyjmować, że dopuszcza się on uchybienia godności urzędu.

czenia⁴¹, polegający m. in. na uświadomieniu mu naganności jego postępowania⁴², spowodowaniu u niego poszanowania prawa i wdrożeniu go do przestrzegania zasad współżycia społecznego⁴³. Mając zatem na uwadze, że każdy sędzia musi być przecież świadomy konieczności zachowywania się w sposób zgodny z obowiązującym porządkiem prawnym⁴⁴, w tym z przepisami prawa wykroczeń, można byłoby próbować bronić hipotezy, że udzielenie mu np. pouczenia lub ostrzeżenia, bądź zwrócenie uwagi na popełnione wykroczenie z samego założenia nie powinno stanowić optymalnej, stosownej reakcji na jego czyn. Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego jest bowiem uzasadnione jedynie wówczas, gdy przemawiają za nim nie tylko same okoliczności popełnionego czynu, ale również – co istotne w powyższym kontekście – warunki i właściwości osobiste sprawcy wykroczenia⁴⁵.

Zapatrywania, że ustawodawca świadomie nie przewiduje możliwości stosowania wobec sędziego środków oddziaływania wychowawczego, można byłoby próbować bronić w jeszcze inny sposób. Można byłoby mianowicie przyjmować, że założeniem ustawodawcy była możliwość wyłączenia prowadzenia wobec sędziego postępowania dyscyplinarnego jedynie w razie równoczesnego poniesienia przez niego realnej sankcji finansowej za wykroczenie. Przy takim założeniu należałoby uznawać, że tylko przyjęcie mandatu karnego lub uiszczenie grzywny nałożonej mandatem karnym zaocznym stanowi wystarczające z prewencyjno-represyjnego punktu widzenia następstwo popełnienia wykroczenia przez sędziego, uzasadniające odstępowanie od prowadzenia wobec niego postępowania dyscyplinarnego za wykroczenie. Stosowanie natomiast środków oddziaływania wychowawczego, przy których sprawca wykroczenia nie ponosi *de facto* realnej dolegliwości finansowej związanej ze swoim czynem, nie pociąga za sobą konsekwencji ekwiwalentnych wobec skutków prowadzenia postępowania dyscyplinarnego, nie byłoby zatem zasadne, by stosowanie tych środków wyłączało odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego za wykroczenie.

⁴¹ Zob. np. O. Włodkowski, op. cit., s. 768.

⁴² Tak: M. Grudecki, op. cit., s. 165.

⁴³ Zob. w tym zakresie wypowiedzi przedstawicieli doktryny prawa wykroczeń cytowane przez R. Krajewskiego, s. 14–15. Zob. także *ibidem*, s. 185.

⁴⁴ Przymiot nieskazitelnosci charakteru, jaki powinien posiadać każdy sędzia, utożsamia się w doktrynie m. in. z powinnością przestrzegania norm prawnych. Zob. np. J. Bodio, „Nieskazitelnosc charakteru” jako kwalifikacja zawodowa sędziego (wpływająca na jego wizerunek), „Kwartalnik KSSiP” 2013, z. 4, s. 15.

⁴⁵ Tak M. Grudecki, op. cit., s. 182.

Argumenty za wyłączeniem odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego w razie zastosowania wobec niego środka oddziaływania wychowawczego

Wskazane argumenty *prima facie* przemawiają za koniecznością ścisłej interpretacji art. 81 § 2–4 p.u.s.p., jako przepisów pozwalających na wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie tylko w przypadkach wyraźnie tam wskazanych (ale już nie w razie zastosowania środków oddziaływania wychowawczego). Po głębszej analizie, argumentacja ta nie wydaje się jednak wolna od wątpliwości. W literaturze od pewnego czasu prezentowana jest derywacyjna teoria wykładni, w świetle której poprzestawanie na wynikach wykładni językowej nie może być uznawane za wystarczające, w każdym procesie wykładni prawa należy bowiem skorzystać z wszystkich możliwych dyrektyw wykładni⁴⁶. Interpretując art. 81 § 2–4 p.u.s.p., nie można zatem pomijać argumentów funkcjonalnych i celowościowych, w ich zaś świetle językowa, ścisła wykładnia wskazanych przepisów wydaje się trudna do zaakceptowania.

Po pierwsze, wobec przedstawicieli innych zawodów prawniczych (np. adwokaci, radcowie prawni) ustawodawca również postawił wysokie wymagania co do ich nieskazitelności charakteru⁴⁷ oraz poziomu wiedzy prawniczej, a jednak osoby wykonujące te zawody nie zostały ustawowo wyłączone z tego tylko powodu od możliwości stosowania wobec nich środków z art. 41 k.w. W zakresie pozycji prawnej osób wykonujących wskazane zawody oraz osób pełniących urząd sędziego występują oczywiście rozbieżności, nie wydają się one jednak jeszcze uzasadniać twierdzeń, że w odróżnieniu od pozostałych wykwalifikowanych prawników, już sam wysoki stopień świadomości prawnej sędziego powinien z góry przesądzać o tym, że np. udzielanie mu pouczenia nie mogłoby nigdy znajdować normatywnego uzasadnienia. W doktrynie wskazuje się, że najistotniejszą funkcją całego prawa wykroczeń jest prewencja⁴⁸, a nie samo tylko uświadamianie naganności postępowania sprawcy wykroczenia. O funkcji tej nie można zatem zapominać również przy określaniu celu stosowania środka z art. 41 k.w. Należy przyjąć więc, że walor natury wychowawczej tego środka przejawia się nie tylko w pouczeniu sprawcy o tym, że jego czyn wypełniał znamiona wykroczenia, ale również w prewencyjnym oddziaływaniu na niego tak, aby unikał on w przyszłości takich zachowań,

⁴⁶ Zob. uwagi na temat klaryfikacyjnej i derywacyjnej koncepcji wykładni Z. Radwański, *Uwagi o wykładni prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, nr 1, s. 9–12; M. Zieliński, *Wykładnia prawa*, Warszawa 2012, s. 79–82, 222–313.

⁴⁷ Szerzej zob. np. G. Ławnikowicz, S. Pilipiec, *Nieskazitelność charakteru i nieposzlakowana opinia w prawie prawniczych samorządów zawodowych*, „Annales UMCS Sectio G” 2016, vol. LXIII, no. 2, s. 247–256.

⁴⁸ M. Grudecki, op. cit., s. 165.

jakich się dopuścił⁴⁹. W doktrynie wskazuje się zresztą, że stosowanie środka oddziaływania wychowawczego jest uzasadnione, jeżeli już poprzez tego rodzaju działanie spełnione są cele kary z art. 33 k.w., przede wszystkim w zakresie oddziaływania prewencyjnego (prewencji szczególnej)⁵⁰. Przy takim zatem założeniu, nie można *a priori* wykluczyć stosowania środków z art. 41 k.w. również wobec takich osób, które bez wątpienia są świadome zarówno konieczności postępowania w sposób zgodny z porządkiem prawnym, jak i tego, że określonym zachowaniem wypełniły znamiona konkretnego wykroczenia. Nie wydaje się zatem zasadna argumentacja, że należy z góry założyć, iż możliwość stosowania środków oddziaływania wychowawczego wobec sędziego nigdy nie mogłaby być nawet potencjalnie rozważana.

Po drugie, nie można zakładać, że stosowanie środków oddziaływania wychowawczego wobec sędziego nie jest dopuszczalne ze względu na to, że środki te stosowane są przez organ niebędący sądem⁵¹. Z treści art. 81 § 3 p.u.s.p. wynika bowiem, że możliwe jest ukaranie sędziego grzywną w drodze mandatu karnego, w tym zaś trybie grzywna jest przeciw nakładana nie przez sąd, ale przez uprawnionego funkcjonariusza (art. 97 § 1 k.p.s.w.), a więc przez osobę, która nie posiada przymiotu niezawisłości. Już z tej przyczyny nie da się zatem wyprowadzić z obowiązujących przepisów normy zakazującej podejmowanie w stosunku do sędziego środków reakcji na wykroczenia przez organy inne, niż niezależny sąd. O dopuszczalności takich działań przesądza bowiem wprost sam ustawodawca w art. 81 § 3 p.u.s.p.

Wreszcie po trzecie, nie wydaje się przekonujące stanowisko, że ustawodawca z góry zakłada, iż wyłączenie grożącej sędziemu odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie może następować jedynie w przypadku równoczesnego ukarania sędziego grzywną nałożoną mandatem karnym, ale już nie w razie poniesienia przez niego odpowiedzialności o charakterze łagodniejszym (środek oddziaływania wychowawczego) i to niezależnie od tego, które stanowisko zajmiemy w trwającym sporze co do tego, czy sędzia ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za każde wykroczenie⁵², czy może tylko za takie

⁴⁹ Ibidem, s. 165–166.

⁵⁰ M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 134–135; R. Krajewski, op. cit., s. 14.

⁵¹ W doktrynie prawa wykroczeń nie ma wprawdzie pełnej zgody co do tego, jakim podmiotom przysługuje prawo do stosowania środków oddziaływania wychowawczego (zob. przegląd stanowisk dokonany przez R. Krajewskiego, op. cit., s. 15–17), wydaje się jednak, że zasadne jest zapatrywanie, iż środki oddziaływania wychowawczego stosuje organ ścigania, tj. organ pozasądowy ujawniający wykroczenie, a nie sąd, który jest uprawniony do stosowania środków oddziaływania społecznego z art. 39 k.w., a nie środków z art. 41 k.w. – tak np. R. Krajewski, op. cit., s. 16; O. Włodkowski, op. cit., s. 770 oraz np. I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 147 i 153.

⁵² Istotną część doktryny zakłada, że sędzia odpowiada dyscyplinarnie za każde wykroczenie (niezależnie od tego, czy jest ono zarazem przewinieniem dyscyplinarnym), gdyby bowiem było inaczej, to co do niektórych wykroczeń sędzia korzystałby ze swoistego „immunitetu całkowitej

czyny, które – poza tym że wypełniają znamiona wykroczeń – stanowią równocześnie przewinienia dyscyplinarne z art. 107 § 1 p.u.s.p.⁵³

Uznając że sędzia ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną nie tylko za wykroczenia, które stanowią równocześnie przewinienia dyscyplinarne w rozumieniu art. 107 § 1 p.u.s.p. (ale za każde popełnione wykroczenie), a wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej może nastąpić tylko w razie ukarania sędziego grzywną (ale już nie w razie zastosowania wobec niego środka z art. 41 k.w.), konsekwentnie należałoby założyć, że nawet taki czyn, którego społeczna szkodliwość oraz stopień winy sędziego będącego jego sprawcą są na tyle niewysokie, że uprawniony funkcjonariusz nie uważa karania sprawcy za zasadne (tj. bardzo drobne wykroczenie), musi być bezwzględnie ścigany w drodze postępowania dyscyplinarnego. Takie zapatrywanie byłoby trudne do przyjęcia i to nie tylko w świetle tego, jak wysokie koszty generuje prowadzenie czasochłonnego i skomplikowanego postępowania dyscyplinarnego, ale przede wszystkim z uwagi na to, że prowadzenie tego postępowania przeciwko sędziemu w takich przypadkach zdaje się stanowić wyraz braku proporcjonalności w zakresie sposobu traktowania sędziego będącego sprawcą wykroczenia oraz osoby, która popełniła takie samo wykroczenie, ale sędzią nie jest. Należy zakładać, że ideą, jaka przyświecała ustawodawcy wprowadzającemu omawiane zmiany z 10 lipca 2015 r. i 11 maja 2017 r., było dążenie do zrównania sytuacji prawnej sędziego i osoby niebędącej sędzią w przypadku popełnienia przez te osoby takiego samego wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji. Trudne do pogodzenia z takim założeniem byłoby zatem zapatrywanie, w świetle którego sędzia miałby być traktowany poten-

bezkarności”. Tak np. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – praktyka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Karczmarka*, Kraków 2006, s. 196; W. Kozielowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów...*, s. 155. Podobnie idem, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz...*, s. 69; idem, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów w świetle ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych – kwestie procesowe i materialne*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2017, nr 2, s. 73. Wydaje się, że stanowisko takie zajmuje również K. Klugiewicz, op. cit., s. 43–44.

⁵³ Ten ostatni pogląd pojawia się w ostatnim czasie zarówno w piśmiennictwie, jak i w judykaturze. W literaturze zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwułski, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 304; podobnie, jak się wydaje, A. Korzeniewska-Lasota, M. Lasota, op. cit., s. 280. W orzecnictwie z kolei zob. np. wyrok SN z 18 lutego 2009 r., sygn. akt SNO 6/09, OSNSD 2009/1/29, a także np. wyroki SN: z 26 kwietnia 2010 r., SNO 16/10, OSNSD 2010/1/6; z 1 lipca 2010 r., SNO 27/10, OSNSD 2010/1/39. Mowa tu, jak się wydaje, o przewinieniach dyscyplinarnych polegających na uchybieniu godności urzędu. Trudno przyjąć bowiem, że popełnienie „wykroczenia drogowego” można byłoby traktować jako innego rodzaju delikt dyscyplinarny (mimo tego że katalog postaci przewinień dyscyplinarnych został ostatnio poszerzony – zob. np. A. Machnikowska, *Odpowiedzialność władzy sądowniczej a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4, s. 49), zwłaszcza jako oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa (która może mieć miejsce przy wykonywaniu obowiązków orzeczniczych – zob. M. Laskowski, *Granice deliktu dyscyplinarnego sędziego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4, s. 172).

cialnie znacznie surowiej, aniżeli sprawca takiego samego wykroczenia, który statusu sędziego nie posiada.

Bez wątpienia już sam fakt prowadzenia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego, nawet w razie braku wymierzenia mu w tym postępowaniu kary⁵⁴, jest dla niego istotną dolegliwością. W praktyce już samo prowadzenie wobec sędziego takiego postępowania może bowiem powodować utratę jego dobrego imienia lub osłabienie zaufania do niego. Ponadto, ewentualny prawomocny wyrok sądu dyscyplinarnego skazujący sędziego za popełnienie wykroczenia podawany jest *de lege lata* do wiadomości publicznej (art. 109a § 1 p.u.s.p.). Zastosowanie wobec osoby niebędącej sędzią środka oddziaływania wychowawczego co do zasady⁵⁵ nie powoduje u niej niedogodności porównywalnego rodzaju, zwłaszcza że w przypadku zastosowania środka z art. 41 k.w., informacja o jego zastosowaniu wobec sprawcy wykroczenia z reguły nie jest w ogóle ujawniana osobom trzecim⁵⁶.

Ewentualne ukaranie sędziego w postępowaniu dyscyplinarnym co najmniej karą nagany lub karą surowszą (niebędącą jednak złożeniem z urzędu⁵⁷) – tj. karami, o których mowa w art. 109 § 1 pkt 2–4 p.u.s.p., których wymierzenia nie można przecież wykluczać w przypadku wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji – wiąże się jednak również z uruchomieniem wobec sędziego jeszcze innego, dodatkowego elementu represyjnego⁵⁸. Ukaranie sędziego jedną z wymienionych kar pociąga bowiem za sobą brak możliwości awansowania przez niego przez okres pięciu lat na wyższe stanowisko sędziowskie, jak też brak możliwości udziału w tym czasie w kolegium sądu, objęcia funkcji prezesa lub wiceprezesa sądu lub kierownika ośrodka zamiejscowego oraz brak możliwości orzekania w sądzie dyscyplinarnym

⁵⁴ Stosownie do art. 109 § 5 p.u.s.p. sąd dyscyplinarny może odstąpić od wymierzenia kary w przypadku przewinienia dyscyplinarnego lub wykroczenia mniejszej wagi.

⁵⁵ Teoretycznie katalog środków oddziaływania wychowawczego z art. 41 k.w. jest otwarty, przez co w niektórych pracach dopuszcza się możliwość powiadomienia – w ramach stosowania ww. środka – o popełnionym wykroczeniu pracodawcy lub organizacji społecznej, której członkiem jest sprawca, a w przypadku osób uczących się lub studiujących – powiadomienie szkoły lub uczelni. Wydaje się jednak, że słusznie zauważa R. Krajewski, op. cit., s. 18, iż ze względu na potencjalne niewspółmierne konsekwencje tego rodzaju działań, zasadne jest, aby podczas stosowania środków z art. 41 k.w. nie dochodziło do „angażowania w to innych podmiotów”.

⁵⁶ Z zastrzeżeniem jedynie potencjalnej możliwości zastosowania przez uprawnionego funkcjonariusza środka oddziaływania wychowawczego polegającego na poinformowaniu o popełnionym wykroczeniu pracodawcy, organizacji społecznej, szkoły lub uczelni sprawcy wykroczenia. Jak jednak wskazano w poprzednim przypisie, w nauce postuluje się raczej odstępowanie od stosowania środków tego rodzaju.

⁵⁷ W art. 109 § 1 p.u.s.p. przewidziano, że najłagodniejszą karą dyscyplinarną jest upomnienie, kolejne – surowsze – kary zaś to: nagana, obniżenie wynagrodzenia zasadniczego, kara pieniężna, usunięcie z zajmowanej funkcji, przeniesienie na inne miejsce służbowe oraz złożenie sędziego z urzędu.

⁵⁸ W ten sposób skutki z art. 109 § 3 p.u.s.p., tj. jako dolegliwy element represyjny, określa Ł. Korózs, [w:] Ł. Korózs, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2004, art. 109, Nb 2.

(art. 109 § 3 p.u.s.p.). Podobnego elementu represyjnego, co oczywiste, nie przewiduje się w przepisach o środkach oddziaływania wychowawczego. Sprawca wykroczenia, wobec którego zastosowano środek z art. 41 k.w. nie ponosi więc z zasady zbliżonych konsekwencji na płaszczyźnie zawodowej, a nawet jeśli mogłoby to mieć miejsce (np. w związku z poinformowaniem pracodawcy sprawcy o popełnionym wykroczeniu) – niewątpliwie nie są one typowym, wynikającym wprost z ustawy następstwem zastosowania wskazanego środka.

Poza jednak wszystkimi powyższymi konsekwencjami, skazanie sędziego w postępowaniu dyscyplinarnym może – co równie istotne – wywoływać dla niego także dotkliwe i odczuwalne skutki finansowe. Skutki te mogą być zaś o wiele surowsze nie tylko od konsekwencji zastosowania środka oddziaływania wychowawczego, który nie wiąże się przecież w ogóle z poniesieniem sankcji finansowych przez sprawcę wykroczenia, ale również od ukarania sprawcy wykroczenia grzywną nałożoną mandatem karnym. Już ukaranie sędziego karą nagany (lub jedną z kar surowszych) w postępowaniu dyscyplinarnym powoduje, że okres pracy, po którego upływie wynagrodzenie zasadnicze sędziego zostaje określone w stawce bezpośrednio wyższej, wydłuża się o trzy lata (art. 91a § 6 p.u.s.p.). W konsekwencji, w przypadku wymierzenia sędziemu kary nagany za takie wykroczenie, które nie zasługiwało nawet w ocenie uprawnionego funkcjonariusza na nakładanie grzywny w drodze mandatu karnego, sędzia ten nie tylko przez okres trzech lat otrzymuje wynagrodzenie niższe, aniżeli to, do którego uzyskałby uprawnienia, gdyby nie doszło do ukarania go w postępowaniu dyscyplinarnym, ale w konsekwencji również prawo do uzyskania wynagrodzenia ustalanego według każdej kolejnej, bezpośrednio wyższej stawki awansowej, uzyskuje w dalszych latach służby na danym stanowisku sędziowskim każdorazowo o trzy lata później⁵⁹. Skutkiem ukarania sędziego za wykroczenie, za które obywatel niebędący sędzią nie ponosiłby żadnych realnych konsekwencji finansowych, może być zatem utrata przez sędziego równowartości różnicy pomiędzy kwotą wynagrodzenia, które przy braku wskazanego przesunięcia czasowego pobierałby w danym okresie już po ustaleniu go w wyższej stawce awansowej, a wynagrodzeniem ustalonym nadal – ze względu na konsekwencje ukarania w postępowaniu dyscyplinarnym – według stawki niższej. Jak zaś wskazano w piśmiennictwie, kwota ta może wielokrotnie, nie tylko kilka, ale nawet kilkadziesiąt razy, przewyższać równowartość ewentualnej grzywny nałożonej mandatem karnym za wykroczenie⁶⁰ (możliwe straty finansowe sędziego w związku z jego ukaraniem szacowano na kilkadziesiąt⁶¹ lub nawet na ponad sto tysięcy zł⁶²).

⁵⁹ Zgodnie z art. 91a § 3 p.u.s.p. wynagrodzenie zasadnicze sędziego określa się w stawce bezpośrednio wyższej po upływie kolejnych pięciu lat pracy na danym stanowisku sędziowskim.

⁶⁰ Zob. M. Królikowski, op. cit.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Tak: M. Strączyński, op. cit., s. 211, który wskazywał straty płacowe we wszystkich stawkach awansowych.

Z punktu widzenia sędziego będącego sprawcą wykroczenia, odstąpienie od karania go grzywną przez właściwego funkcjonariusza (ze względu np. na niewysoki stopień społecznej szkodliwości czynu) może więc paradoksalnie – w razie przyjęcia literalnej wykładni art. 81 § 2–4 p.u.s.p., w świetle której sędzia ponosiłby za takie wykroczenie odpowiedzialność dyscyplinarną – powodować dla niego znacznie poważniejsze dolegliwości od ukarania go mandatem karnym. Trudno uznać, by taka wykładnia była zgodna nie tylko z celem, jaki przyświecał ustawodawcy przy okazji wprowadzania analizowanych przepisów, ale przede wszystkim z zasadami logicznego rozumowania. Nie da się wszak racjonalnie uzasadnić, dlaczego popełnienie przez sędziego wykroczenia o wysokim stopniu społecznej szkodliwości (np. znaczne przekroczenie dozwolonej prędkości), za które właściwy funkcjonariusz nakładałby na sędziego grzywnę mandatem karnym, miałyby w razie przyjęcia mandatu wyłączać odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego i pozwalać mu uniknąć wskazanych, potencjalnych następstw prowadzenia postępowania dyscyplinarnego; popełnienie natomiast wykroczenia drobnego, które nawet właściwy funkcjonariusz uznawałby za niezaskługujące na karanie, miałyby narażać sędziego na dużo bardziej dotkliwe skutki moralne, służbowe i finansowe. Zapatrywanie, w świetle którego ustawodawca mógł dopuszczać taką wykładnię, należy zatem już z tej przyczyny odrzucić.

Językowa wykładnia analizowanych przepisów jest jednak trudna do obrony również z innych względów. Zważywszy bowiem na to, że decyzji w przedmiocie ukarania grzywną lub zastosowania środka oddziaływania wychowawczego nie podejmuje przecież sam sprawca wykroczenia, ale uprawniony funkcjonariusz, literalna interpretacja art. 81 § 2–4 p.u.s.p. zakłada możliwość wystąpienia sytuacji, w której funkcjonariusz – nawet pomimo istnienia ewidentnych podstaw do nałożenia na sprawcę wykroczenia grzywny mandatem karnym – nie nakłada na sędziego grzywny intencjonalnie, mając na celu doprowadzenie do wszczęcia przeciwko niemu postępowania dyscyplinarnego. Trudno argumentować, że wprowadzając zmiany w art. 81 p.u.s.p. ustawodawca mógł godzić się z możliwością występowania tego rodzaju przypadków, zwłaszcza że nie można przecież wykluczyć, że mogłyby one służyć za tło do ewentualnych prób niedopuszczalnego nacisku na sędziego. Założeniem zmiany z 10.09.2015 r. było to, aby w razie popełnienia wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji sędzia miał możliwość dokonania wyboru, czy odpowiedzialność za dane wykroczenie będzie ponosił w trybie przepisów prawa wykroczeń, czy może poniesie za nie odpowiedzialność dyscyplinarną. Przekazanie ostatecznej decyzji w tym przedmiocie *de facto* innej osobie, niż sam sędzia, nie tylko wydaje się niezgodne z celem zmian, ale przede wszystkim rodzi potencjalne ryzyko niedopuszczalnych działań o charakterze represyjno-szykanującym, zmierzających do wywarcia wpływu na sędziego będącego sprawcą wykroczenia. Także z tego powodu przepisy art. 81 § 2–4

p.u.s.p. nie powinny być zatem interpretowane wyłącznie zgodnie z wynikami ścisłej wykładni językowej. Nie sposób przyjąć zatem, że zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego wobec sędziego nie powinno wyłączać jego odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji.

W razie natomiast przyznania prymatu drugiemu z odnotowanych poglądów (tj. pogładowi, że sędzia odpowiada dyscyplinarnie nie za każdy czyn formalnie wypełniający znamiona wykroczenia, ale tylko za takie wykroczenia, które można uznać równocześnie za przewinienia dyscyplinarne), zapatrywanie zakładające, że w świetle art. 81 § 2–4 p.u.s.p. niezbędnym warunkiem wyłączenia odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie jest realne poniesienie przez sędziego sankcji finansowej w postaci grzywny, pomimo wszystkich przedstawionych zastrzeżeń, byłoby hipotetycznie możliwe do obrony, ale jedynie przy równoczesnym założeniu, że te wykroczenia, które zdaniem uprawnionego funkcjonariusza nie zasługują na karanie, mają tak niską społeczną szkodliwość, że nigdy nie stanowią one przewinień dyscyplinarnych. Postrzegając problem w ten sposób można byłoby bowiem argumentować, że wykroczenie, za które uprawniony funkcjonariusz nie zdecydował się nałożyć na sędziego grzywny i tak nie podlegałoby ściganiu w postępowaniu dyscyplinarnym, przez co zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego za takie wykroczenie nie stanowi i tak żadnej ingerencji w sferę objętą immunitetem materialnym sędziego (skoro sędzia i tak nie odpowiadałby za nie dyscyplinarnie). Wyłączenie immunitetu materialnego mogłoby w konsekwencji następować jedynie w razie nałożenia na sędziego grzywny mandatem karnym, a więc zgodnie z literalną interpretacją art. 81 § 2–4 p.u.s.p. Sytuacje, które nie zasługują na karanie zdaniem uprawnionego funkcjonariusza, nie byłyby bowiem objęte tym immunitetem.

Powyższe zapatrywanie oparte jest jednak na wadliwym założeniu. Nawet bowiem w razie stwierdzenia, że sędzia odpowiada dyscyplinarnie tylko za wykroczenia stanowiące równocześnie przewinienia dyscyplinarne, nie sposób *a priori* przesądzać, że żadne z wykroczeń, za które uprawniony funkcjonariusz nie ukarze sędziego grzywną, uznając, że wystarczający jest środek z art. 41 k.w., nie mogłoby nigdy stanowić takiego przewinienia (zwłaszcza że możliwe są przecież omyłki podczas dokonywania ww. oceny przez funkcjonariusza). Nie można wykluczyć, że mogłaby zaistnieć sytuacja, w której mimo braku ukarania grzywną sędziego przez właściwego funkcjonariusza, popełnione wykroczenie wypełniałoby równocześnie znamiona czynu z art. 107 § 1 p.u.s.p. W takich zaś przypadkach – jeżeli zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłączałoby odpowiedzialności dyscyplinarnej – możliwe byłoby ponoszenie przez sędziego takiej odpowiedzialności nawet przy przyjęciu, że sędzia nie odpowiada dyscyplinarnie za wszystkie wykroczenia, ale tylko za te z nich, które można uznać za przewinienia dyscyplinarne.

Aktualne stałyby się wówczas wszystkie powyższe uwagi dotyczące braku proporcjonalności w sposobie traktowania sędziego i osoby, która nie jest sędzią w zakresie odpowiedzialności za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji o niskiej społecznej szkodliwości.

Konkluzje

Z wszystkich wymienionych powodów, wyłącznie literalna wykładnia art. 81 § 2–4 p.u.s.p., zakładająca że przepisy te znajdują zastosowanie tylko w przypadku ukarania grzywną, ale już nie w przypadku zastosowania środka oddziaływania wychowawczego, wydaje się budzić wątpliwości. Zważywszy na to, że środek oddziaływania wychowawczego jest łagodniejszą formą reakcji na wykroczenie niż grzywna nałożona mandatem karnym, *a maiori ad minus* można argumentować⁶³, że wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji ma miejsce nie tylko w razie przyjęcia mandatu karnego lub uiszczenia grzywny nałożonej mandatem zaocznym, ale również w przypadku zastosowania wobec sędziego środka z art. 41 k.w., tj. łagodniejszej niż grzywna formy reakcji na wykroczenie⁶⁴. Inna wykładnia byłaby trudna do logicznego uzasadnienia, skoro przy jej przyjęciu, w razie popełnienia wykroczenia o niewielkim stopniu społecznej szkodliwości sędzia byłby narażony na skutki potencjalnie bardziej dotkliwe, niż w razie popełnienia wykroczenia o poważniejszym charakterze. Byłaby ona również niełatwa do pogodzenia z intencją ustawodawcy, który nowelizując art. 81 p.u.s.p. zmierzał do potencjalnego zrównania sytuacji prawnej sędziego popełniającego wykroczenie oraz sprawcy takiego samego wykroczenia, który nie jest sędzią.

W konsekwencji więc, na postawione we wstępie pytanie, czy – niezależnie od oceny konstytucyjności nowych regulacji – w ich świetle zastosowanie wobec sędziego środków oddziaływania wychowawczego wyłącza odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego za wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu i porząd-

⁶³ Tego rodzaju wnioskowanie, tj. *a maiori ad minus*, przy rozstrzyganiu analogicznego problemu dotyczącego immunitetu materialnego prokuratora stosują również T. Janeczek, A. Roch, op. cit., s. 139.

⁶⁴ W doktrynie nie ma wprawdzie pełnej zgody co do tego, czy w prawie wykroczeń ustawodawca przyjmuje zasadę preferencji pozakarnych środków reakcji (zob. przegląd stanowisk dokonany przez R. Krajewskiego, op. cit., s. 12–14), uzasadnione wydaje się jednak zajęte przez ww. autora za: M. Budyn-Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), op. cit., s. 134–135 stanowisko, według którego stosowanie środków oddziaływania wychowawczego może nastąpić jeśli spełnione są cele kary w zakresie prewencji szczególnej z art. 33 k.w. Zob. R. Krajewski, op. cit., s. 14. W istocie stanowisko to oznacza zatem, jak się wydaje, że karanie za wykroczenie powinno mieć miejsce, jeżeli środek oddziaływania wychowawczego nie jest wystarczającą formą reakcji na wykroczenie. Zob. również uwagi M. Grudeckiego, op. cit., s. 165, s. 180, który stwierdza, że środki oddziaływania wychowawczego to wyraz zasady celowości (quasi-oportunizmu) w karaniu wykroczeń.

kowi w komunikacji, należy odpowiedzieć twierdząco. Inna, ścisła i wyłącznie literalna interpretacja badanych przepisów wydaje się bowiem niemożliwa do zaakceptowania.

Wykaz literatury

- Bodio J., „Nieskazitelnosc charakteru” jako kwalifikacja zawodowa sędziego (wpływająca na jego wizerunek), „Kwartalnik KSSiP” 2013, z. 4.
- Bogdan G., [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Nauka o przestępstwie. Wyłączenie i ograniczenie odpowiedzialności karnej*, seria: System Prawa Karnego, t. 4., C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Budyn-Kulik M., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Erciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2010.
- Filipek K., *Gwarancje niezawisłości sędziowskiej sędziów sądów powszechnych*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2006, nr 13.
- Gardocki L., *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – praktyka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Karczmarska*, Zakamycze, Kraków 2006.
- Grudecki M., *Kara nagany i środki oddziaływania społecznego oraz środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 7–8.
- Jakubowska-Hara J., [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Janeczek T., Roch A., *Odpowiedzialność karna, odpowiedzialność za wykroczenia oraz zawieszenie w czynnościach prokuratora w świetle Prawa o prokuraturze*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 4.
- Klugiewicz K., *Jeszcze kilka słów o immunitecie sędziowskim – uwagi na marginesie postanowienia SN z 15.3.2011 r. (WZ 8/11)*, „Kwartalnik KSSiP” 2012, z. 1.
- Kołecki B., [w:] I. Hayduk-Hawrylak, B. Kołecki, A. Wlekińska, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Korózs Ł., [w:] Ł. Korózs, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Korzeniewska-Lasota A., Lasota M., *Odpowiedzialność sędziego za wykroczenia*, „Studia Prawnoustrojowe” 2010, nr 11.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz*, Oficyna Wydawnicza MS, Warszawa 2005.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów w świetle ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych – kwestie procesowe i materialne*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2017, nr 2.
- Kozłowski K., *Immunitet sędziowski wobec instytucji odpowiedzialności lustracyjnej – szkic konstytucyjnoprawny*, „Państwo i Prawo” 2016, nr 6.
- Krajewski R., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Palestra” 2013, nr 7–8.

- Królikowski M., *Sędziowski immunitet: Przedwyborczy bubel, czyli sędzia incognito*, „Rzeczpospolita” z 7 listopada 2015 r.
- Laskowski M., *Granice deliktu dyscyplinarnego sędziego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4.
- Ławnikowicz G., Pilipiec S., *Nieskazitelność charakteru i nieposzlakowana opinia w prawie prawniczych samorządów zawodowych*, „Annales UMCS Sectio G” 2016, vol. LXIII, no. 2.
- Łazarska A., *Niezawisłość sędziowska i jej gwarancje w procesie cywilnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Łukaszewicz A., *Dyscyplinarki sędziów a wykroczenia: Albo mandat albo dyscyplinarka*, „Rzeczpospolita” z 18 stycznia 2017 r.
- Machnikowska A., *Odpowiedzialność władzy sądowniczej a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4.
- Mistyga M., *Immunitet sędziowski w sprawach karnych na tle procesu delegitymizacji Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4.
- Nita B., *Uchylenie immunitetu sędziowskiego (aspekty konstytucyjne)*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 7.
- Nowicka I., Kupiński R., *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8.
- Radecki W., [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Radwański Z., *Uwagi o wykładni prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, nr 1.
- Roch A., *Odpowiedzialność sędziego i prokuratora za wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 9.
- Rybicki P., *Problem zgodności z Konstytucją RP regulacji umożliwiającej zrzeczenie się immunitetu przez sędziego popełniającego wykroczenie drogowe*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Społeczne” 2017, nr 17(2).
- Sawczyn W., *Czy sędzia sądu administracyjnego podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej w szkole wyższej?*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2013, nr 5.
- Strączyński M., *Konstytucyjne i ustawowe prawa oraz obowiązki sędziów*, [w:] R. Piotrowski (red.), *Pozycja ustrojowa sędziego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Włodkowski O., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 14.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa*, LexisNexis, Warszawa 2012.
- Zubik M., Wiącek M., *O spornych zagadnieniach z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Konstytucyjnego – polemika*, „Przegląd Sejmowy” 2007, nr 3.

Summary

Judge's substantive immunity and educational measures

Keywords: law on the system of common courts, constitutional law, immunity, judge, petty offence, responsibility.

The article presents one of the problems concerning with judge's substantive immunity after the amendments of 10.07.2015 r. and 11.05.2017. In the light of new regulations, the judge may avoid his disciplinary responsibility for a petty offence against order and safety in traffic when he accepts a traffic ticket or when he pays a fine, which was imposed for this. The text aims to determine whether the application of an alternative form of response to a petty offence, i.e. educational measure, also excludes the disciplinary responsibility of a judge. In the conclusion, the view that the interpretation of the new regulations cannot be limited to only literal was presented.